

**การพัฒนาผลิตภัณฑ์กระเป๋าเป้ย่าม จากผ้าพื้นถิ่นอัตลักษณ์ชุมชน
ตำบลมหาไชย จังหวัดกาฬสินธุ์**
**Product development of local identity satchel bags, Mahachai Subdistrict,
Kalasin Province**

ฉัตรรัชดา วิโรจน์รัตน์¹ กิตติศักดิ์ เรืองวชิระปัญญา^{2*} ภัทราพร ภาระนาค³
สุพัตรา โสระธิวา⁴ และมนชยา สพานุชาต⁵
Chatratchada Wiroteerat¹ Kitisak Lungvachirapanya^{2*} Phattharapron pharanak³
Supattra Sorathiwa⁴ and Monchaya Saphanuchart⁵

Received: November 18, 2024; Revised: March 16, 2025; Accepted: March 21, 2025;

บทคัดย่อ

การพัฒนาผลิตภัณฑ์กระเป๋าเป้ย่ามอัตลักษณ์ผ้าพื้นถิ่น ตำบลมหาไชย อำเภอสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์ มีวัตถุประสงค์เพื่อออกแบบพัฒนาผลิตภัณฑ์กระเป๋าเป้ย่ามจากผ้าทอพื้นถิ่น และผ้าทออัตลักษณ์ลายดอกแก้วเบญจรัตน์ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก อภิปรายกลุ่ม Focus group และกระบวนการมีส่วนร่วม เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง โดยมีกลุ่มเป้าหมายจำนวน 20 คนได้มาโดยการเจาะจง ผู้ให้ข้อมูลหลักประกอบด้วยประธาน รองประธานและสมาชิก จากการวิจัยพบว่า สมาชิกกลุ่มทอผ้าสามารถนำผ้าทอลายดอกแก้วเบญจรัตน์ และผ้าพื้นถิ่นมาใช้ในการพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์กระเป๋าเป้ย่ามเพื่อเพิ่มมูลค่า ได้แก่การพัฒนาออกแบบลายผ้าทอสำหรับทำกระเป๋าเป้ย่าม โดยการนำด้ายมาทอผสมกับการใช้ดินเงินเพื่อให้เกิดความเงางามและมีความ

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์, คณะบริหารศาสตร์/ สาขาวิชาการบัญชี email: chatratchdada2@ gmail.com

² อาจารย์, วิทยาลัยอาชีวศึกษากาฬสินธุ์/ สาขาวิชาการบัญชี

³ อาจารย์, คณะบริหารศาสตร์/ สาขาวิชาการบัญชี

⁴ อาจารย์, คณะบริหารศาสตร์/ สาขาวิชาการบัญชี

⁵ ผู้ช่วยศาสตราจารย์, คณะบริหารศาสตร์/ สาขาวิชาการบัญชี

*Corresponding author

สวยงามมากขึ้น และพัฒนาลายดอกแก้วเบญจรัตน์โดยใช้รายดอกแก้วเล็กและมีการจกลายเพื่อเพิ่มสีสันและสวยงามมากขึ้น

นอกจากนี้ยังมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ต้นแบบ ประกอบด้วย กระเป๋ายามแบบมาตรฐานและกระเป๋ายามห้อยสอก อย่างไรก็ตามในงานวิจัยนี้ทำให้สมาชิกในกลุ่มสามารถออกแบบลายและมีการเรียนรู้ ขั้นตอนการตัด เย็บ และแปรรูปกระเป๋ายามแบบมีส่วนร่วม ซึ่งการพัฒนาผลิตภัณฑ์สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้สมาชิกในกลุ่มและส่งเสริมเอกลักษณ์การทอผ้าเพื่อมาแปรรูปให้เกิดรายได้และสร้างมูลค่าให้กับชุมชน

คำสำคัญ : การออกแบบ ยาม อัตลักษณ์ ผลิตภัณฑ์ต้นแบบ เศรษฐกิจฐานราก

Abstract

Product development of local identity satchel bags, Mahachai Subdistrict, Somdet District, Kalasin Province. Data collection by means of in-depth interviews, focus group and participatory processes. The data collection tool was a semi-structured interview. The target group of 20 people, specific method .The research found that weaving group member can bring fabric with pattern of Dok Kaew Benjarat and local fabrics to develop bag products to add value by developing a design of woven fabric for making bags. In addition, the thread is mixed with metallic silver to make it shiny and more beautiful. and developed the pattern of the Kaew Benjarat flower by using small glass flowers and waving the pattern to add more color and beauty to the work. There is also the development of prototype products consisting of standard satchel and hanging satchel bag. However, in this research, the members of the group were able to design patterns and learn. Participatory process of cutting, sewing and processing bags. The development of products can add value to the members of the group and promote the identity of weaving for processing to generate income and create value for the community.

Keywords: Design, Bag, Identity, Prototype, Local economy

1. บทนำ

การทอผ้าเป็นหัตถกรรมพื้นบ้านอย่างหนึ่งที่มีสืบทอดกันมาตั้งแต่สมัยโบราณ เนื่องจากการทอผ้าเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตของมนุษย์ ที่นำมาผลิตเครื่องนุ่งห่มซึ่งมีมาช้านานและแต่ละพื้นที่ก็มีเอกลักษณ์ลวดลายของผ้าทอที่แตกต่างกัน ซึ่งรูปแบบและลวดลายบนผืนผ้าจะบ่งบอกเรื่องราวหรือเหตุการณ์ต่างๆ ที่ผ่านระยะเวลาที่ยาวนานรวมทั้งยังบ่งบอกถึงวัฒนธรรม ความเชื่อ ความเป็นมาของกลุ่มชนนั้นๆ โดยลวดลายและสัญลักษณ์ประจำพื้นที่ถิ่น ซึ่งต้องอาศัยความชำนาญ ความขยัน อดทน และความพยายามอย่างประณีตละเอียดอ่อน การทอผ้านั้นจึงถือเป็นภูมิปัญญาที่รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง โดยชุมชนในพื้นที่ชนบทของภาคอีสานยังคงมีการทอผ้าเป็นวิถีชีวิตและเป็นวัฒนธรรมของผู้หญิงอีสานมาจนถึงปัจจุบัน การทอผ้าเป็นเสมือนวิถีวัฒนธรรมพื้นบ้านที่มีคุณค่า (พัชรา ปรารชญ์เวทย์, 2563) ผ่านเส้นด้าย และกรรมวิธีการทอผ้าที่มีขั้นตอนที่ประณีตละเอียดอ่อน (จุฑามาศ ดอนอ่อนเป้าและจิรวัฒน์ พิระสันต์, 2563) ทำให้เกิดลวดลายบนผืนผ้าที่เป็นเอกลักษณ์สะท้อนวิถีของแต่ละชุมชน ผ่านเครื่องนุ่งห่ม บ่งบอกถึงวัฒนธรรมการแต่งกายตั้งแต่สมัยโบราณสืบทอดต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน

ปัจจุบันกระแสการแต่งกายด้วยผ้าไทยได้รับความนิยมประกอบกับมีอนุรักษ์วัฒนธรรมการแต่งกายด้วยผ้าไทยและรัฐส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนแต่งกายด้วยผ้าไทย ทำให้ผ้าไทยเข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันมากขึ้น มีการออกแบบลวดลาย สีสันให้ทันสมัยตรงกับความต้องการของผู้สวมใส่ สร้างรายได้ให้กับกลุ่มทอผ้า ปัจจุบันชุมชนตำบลต่างๆ จึงหันมาทอผ้าเพื่อสร้างเอกลักษณ์ของแต่ละตำบลแต่ละชุมชน ทำให้ผ้าทอมีความหลากหลาย มีการแข่งขันกันสูงผู้บริโภคมีโอกาสได้เลือกสินค้ามากขึ้น รวมถึงพยายามพัฒนา ส่งเสริมให้เกิดสินค้าใหม่ๆ จากผ้าทอ ซึ่งเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของแต่ละชุมชน ไม่ว่าจะเป็นมาแปรรูปเป็นผ้า คลุมไหล่ ผ้าพันคอ ตัดชุด รวมถึงแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์กระเป๋า โดยเฉพาะกระเป๋าจากผ้าทอพื้นถิ่น ซึ่งถือเป็นเอกลักษณ์เฉพาะ ของแต่ละตำบล ทำให้เพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ สร้างรายได้ให้กับชุมชนนอกจากนี้ การพัฒนาออกแบบกระเป๋าผ้า มีความทันสมัย มีความหลากหลายทางด้านรูปแบบ ลวดลายของกระเป๋าที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ตลอดจนจนเป็นการรักษาภูมิปัญญาชาวบ้านดั้งเดิมไว้ และสามารถตอบสนองและตรงตามความต้องการของผู้บริโภค (ทอแสงรุ่ง และคณะ, 2564)

ตำบลมหาไชย อำเภอสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นอีกหนึ่งตำบลที่มีกลุ่มทอผ้า ซึ่งถือเป็นเอกลักษณ์ของตำบล ซึ่ง ได้แก่ ผ้าลายดอกแก้วเบญจรัตน์ ผ้าแพรวา และผ้าพื้น

ต่าง ๆ ซึ่งนิยมทอเป็นอาชีพเสริม หลักจากการทำไร่ ทำนา แต่การขายผ้าทอ ปัจจุบันนี้มีการแข่งขันสูง เนื่องจากการส่งเสริมให้ชุมชนทอผ้ามากขึ้น ถึงแม้แต่ละตำบลจะมีลวดลายและเอกลักษณ์ที่แตกต่างกัน ทำให้ผู้บริโภค สามารถเลือกได้หลากหลาย ประกอบการการทอผ้าใช้เวลาและเป็นศิลปะที่มีคุณค่า จึงมีราคาสูง การเลือกซื้อผ้าทอจึงไม่ได้ซื้อบ่อย จะจำกัดเฉพาะบางกลุ่ม และหากลวดลายเดิม ๆ ที่มีแล้วจะไม่นิยมซื้อซ้ำ ผู้บริโภคจะหันไปหาลายใหม่ ๆ การแปรรูปผลิตภัณฑ์กระเป๋ากลับจากผ้า จึงเป็นโอกาสและทางเลือกที่สำคัญที่จะช่วยส่งเสริมและสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผ้าพื้นถิ่น และสอดคล้องกับงานวิจัยของ จุฑามาศ ดอนอ่อนเบา และจิรวัฒน์ พิระสันต์ (2563) พบว่าการพัฒนาผลิตภัณฑ์ในกลุ่มผ้าทออีสานจะกระตุ้นและส่งเสริมให้ผู้ประกอบการเกิดการเรียนรู้และเข้าถึงนวัตกรรมใหม่ ๆ และพลิกวิกฤตให้เป็นโอกาสให้มากขึ้นด้วยการคิดต่างและผลิตงานที่ตรงกับความต้องการของตลาด ก็จะสามารถต่อยอดมูลค่าทางการขายได้มากขึ้นสร้างศักยภาพและความยั่งยืนให้กับสินค้าท้องถิ่น ดังนั้นในงานวิจัยนี้จึงได้มีการพัฒนาแปรรูปผลิตภัณฑ์จากผ้า โดยมุ่งเน้นออกแบบพัฒนาผลิตภัณฑ์กระเป๋ากลับจากผ้าทอพื้นถิ่นและผ้าทออัตลักษณ์ลายดอกแก้วเบญจรัตน์ เพื่อให้มีผลิตภัณฑ์ที่มีความหลากหลาย เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน สามารถนำมาใช้สอย เป็นเครื่องแต่งกายเข้ากับชุดผ้าไทย และต่อยอดการทอผ้าซึ่งเป็นลายเอกลักษณ์ของตำบลให้อยู่คู่กับชุมชนต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์กระเป๋ากลับจากผ้าทอพื้นถิ่นและผ้าทออัตลักษณ์ลายดอกแก้วเบญจรัตน์ของกลุ่มทอผ้าลายดอกแก้วเบญจรัตน์ ตำบลมหาไชย อำเภอสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์

3. ทบทวนวรรณกรรม

3.1 บริบทชุมชนบ้านโคกกว้างแหล่งผลิตผ้าฝ้ายแพรวลายดอกแก้วเบญจรัตน์

บ้านโคกกว้าง หมู่ 10 ตำบลมหาไชย อำเภอสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์ พื้นที่ตั้งใกล้เขต เทศบาลเมืองที่มีพื้นที่ ที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติที่ถูกสร้างขึ้นมาด้วยความ สมดุลและความหลากหลายทางชีวภาพ โดยเฉพาะพืชหายากที่ใช้ทำเป็นอาหารรับประทานที่มี มากในท้องถิ่น แห่งนี้ อีกทั้งทัศนียภาพที่เป็น ป่า เขา ภูมิประเทศที่สวยงามของจังหวัด ห่างจากอำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ไปยังเส้นทางจังหวัดสกลนครประมาณ 56 กิโลเมตร หมู่บ้านโคกกว้างเป็นแหล่งที่มีวัฒนธรรมผู้ไทและแหล่งท่องเที่ยว น้ำตกผาที่

สวยงาม ห่วยส้างเคียบ และเกาะแก้วเบญจรัตน์ เป็นต้น เป็นหนึ่งในความภาคภูมิใจของประชาชนในจังหวัด กาฬสินธุ์ที่ขึ้นชื่อว่าเป็นจังหวัดที่มีการถูกค้นพบซากกระดูกไดโนเสาร์หรือฟอสซิลร้อยล้านปี โบราณหินทราย 130 แผ่น เครื่องดนตรีโปงลางขึ้นชื่อที่ทำจากต้นไม้หายากที่มีเสียงดังไพเราะ ผ้าทอมือ ผ้าขิด ผ้าจก ผ้าไหมแพรวาที่มีชื่อเสียงมาก และอีกมากมายที่ยังไม่ได้กล่าวถึง หมู่บ้านโคกกวางพื้นเพเดิมของประชากรเป็นชุมชนชาวผู้ไท วัฒนธรรมด้านการแต่งกายของ ชุมชนเปลี่ยนแปลงไปตามสมัยนิยมในปัจจุบัน แต่วัฒนธรรมและประเพณีบางอย่างยังคง อนุรักษ์ไว้เป็นประเพณีของหมู่บ้านของตนเอง เช่น ภาษา การทอผ้า การเลี้ยงปูตา การเลี้ยงผี ป่า เป็นต้น เป็นอีกหนึ่งหมู่บ้านที่มีการผลิตผลิตภัณฑ์ สินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ที่ได้ รับรางวัลคัดเลือกสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ OTOP รางวัล 4 ดาวของจังหวัดกาฬสินธุ์ และรางวัล 3 ดาวของการแข่งขันระดับภาค ในปี พ.ศ. 2546 คือ ผ้าผ้ายแพรวาลายดอกแก้ว เบญจรัตน์ เป็นศิลปหัตถกรรมการทอผ้าพื้นบ้านที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวผู้ไทหรือแบบภูไท (เทศบาลตำบลมหาไชย: เว็บไซต์)

3.2 การพัฒนาผลิตภัณฑ์กระเป๋ายาม

การพัฒนาผลิตภัณฑ์กระเป๋ายาม หมายถึง การแปรรูปผลิตภัณฑ์กระเป๋ายากผ้าลายดอกแก้วเบญจรัตน์ ของกลุ่มผ้าทอลายดอกแก้วเบญจรัตน์ การพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้สมาชิกในกลุ่มและส่งเสริมภูมิปัญญาและอนุรักษ์วัฒนธรรมการทอผ้าในชุมชน อีกทั้งยังสามารถนำมาแปรรูปให้เกิดรายได้และสร้างมูลค่าให้กับชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของรัชนิวรรณ บุญอนันต์และประภัสสร กลีบประทุม(2563) พบว่า ผู้บริโภคและผู้ประกอบการส่วนใหญ่ต้องการให้ผ้าทอพื้นเมืองนำไปผลิตเป็นกระเป๋าถือสุภาพสตรี มากที่สุด และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศศิธร วิศพันธ์(2560) การออกแบบผลิตภัณฑ์กระเป๋าผ้าทอเกาะยอจะทำให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่มีเอกลักษณ์ แตกต่างจากผลิตภัณฑ์กระเป๋าผ้าทอที่มีอยู่ให้ทันสมัย สวยงาม และมีเอกลักษณ์ โครงสร้างกระเป๋าใช้ผ้าเกาะยอเป็นหลักและมีวัสดุอื่นประกอบ มีการตัดเย็บให้เหมาะสมกับสตรีวัยทำงานประกอบด้วย 3 รูปแบบ รูปแบบกระเป๋าถือช่วยให้ง่ายใ้ใส่สิ่งของได้ปริมาณมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ทอแสงรุ่ง มโนริ และคณะ พบว่า การออกแบบกระเป๋าผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติ สิ่งที่น่าสนใจพิจารณาระดับมากที่สุด ได้แก่ ด้านลวดลายของผลิตภัณฑ์ สีสันสดใส สวยงาม ด้านรูปลักษณ์ผลิตภัณฑ์อยู่ในระดับมาก โดยพิจารณาจากขนาดกระเป๋ามีความเหมาะสมกับการใช้งาน และมีหลากหลายรูปแบบให้เลือก และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภัทรา เตชะธนเศรษฐ์ (2563) การพัฒนากระเป๋าผ้าทอมือ มีความหลากหลาย ให้ลวดลายมีความสวยงาม และสร้างอัตลักษณ์เฉพาะตัว การออกแบบทำให้นักเกิดความพึงพอใจในผลิตภัณฑ์ระดับมากที่สุด และสอดคล้องกับงานของ พัชรินทร์

ญาตินิยม และคณะ (2565) พบว่า การออกแบบกระเป๋าสสามารถสร้างรายได้เพิ่มให้กับชุมชนกลุ่มทอผ้า

4. วิธีการดำเนินงานวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์กระเป๋าย่ามจากผ้าทอพื้นถิ่นและผ้าทออัตลักษณ์ลายดอกแก้วเบญจรัตน์ของกลุ่มทอผ้าลายดอกแก้วเบญจรัตน์ ตำบลมหาไชย อำเภอสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์

1.ขอบเขตการวิจัย การวิจัยในครั้งนี้มุ่งเน้นการพัฒนาผลิตภัณฑ์กระเป๋าย่ามจากผ้าทอพื้นถิ่นและผ้าทออัตลักษณ์ลายดอกแก้วเบญจรัตน์ของกลุ่มทอผ้าลายดอกแก้วเบญจรัตน์ตำบลมหาไชย อำเภอสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์

1.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา ประกอบด้วย ประกอบด้วยด้านบริบทและสถานการณ์กลุ่มทอผ้าลายดอกแก้วเบญจรัตน์ ด้านกระบวนการพัฒนาผ้าทอลายดอกแก้วเบญจรัตน์ และด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ประเภทกระเป๋าย่ามจากลายผ้าดอกแก้วเบญจรัตน์

1.2 ขอบเขตด้านพื้นที่ ประกอบด้วย กลุ่มทอผ้าลายดอกแก้วเบญจรัตน์ ตำบลมหาไชย อำเภอสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์

1.3 ขอบเขตด้านเวลา การวิจัยครั้งนี้ตั้งแต่ พฤศจิกายน 2567 ถึง เมษายน 2568 รวมระยะเวลา 6 เดือน

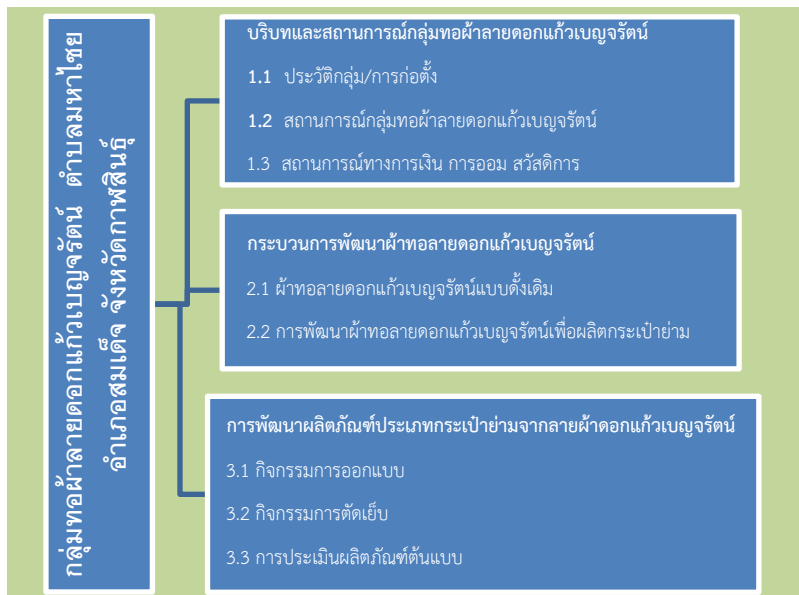
2.กลุ่มเป้าหมาย กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ กลุ่มทอผ้าลายดอกแก้วเบญจรัตน์ จำนวน 20 คน โดยการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลหลักประกอบด้วย ประธาน รองประธาน และสมาชิกในกลุ่มที่มีประสบการณ์การทอผ้าออกแบบและการตัดเย็บ เพื่อให้ข้อมูลสำคัญในด้านบริบทและสถานการณ์กลุ่มทอผ้าลายดอกแก้วเบญจรัตน์ ด้านกระบวนการพัฒนาผ้าทอลายดอกแก้วเบญจรัตน์ และด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ประเภทกระเป๋าย่ามจากลายผ้าดอกแก้วเบญจรัตน์

3.วิธีดำเนินการวิจัย ใช้การวิจัยแบบมีส่วนร่วม ซึ่งดำเนินการวิจัย 3 ตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาบริบทและสถานการณ์กลุ่มทอผ้าลายดอกแก้วเบญจรัตน์ ขั้นตอนที่ 2 กระบวนการพัฒนาผ้าลายดอกแก้วเบญจรัตน์เพื่อนำมาแปรรูปผลิตภัณฑ์ ขั้นตอนที่ 3 การพัฒนาผลิตภัณฑ์ประเภทกระเป๋าย่ามจากลายผ้าดอกแก้วเบญจรัตน์เป็นผลิตภัณฑ์ต้นแบบประกอบด้วย 2 ประเภทได้แก่ กระเป๋าย่ามแบบมาตรฐาน และกระเป๋าย่ามห้อยสอก

4.เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้แบบสอบถามถึงโครงสร้างในกลุ่มเป้าหมายจำนวน 20 คน ประกอบด้วย ประธาน รองประธานและสมาชิกกลุ่มทอดลายดอกแก้วเบญจรัตน์ โดยการสัมภาษณ์รายบุคคลและการ Focus Group

5.การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำข้อมูลไปวิเคราะห์เชิงคุณภาพ สรุปผล และอภิปรายผล

6.กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

การพัฒนาผลิตภัณฑ์กระเป๋าจากผ้าพื้นถิ่นอัตลักษณ์ชุมชน ตำบลมหาไชย อำเภอส้มเต๋อ จังหวัดกาฬสินธุ์ ผลการวิจัยนำเสนอตามขอบเขตด้านเนื้อหาประกอบด้วยด้าน บริบทและสถานการณ์กลุ่มทอดลายดอกแก้วเบญจรัตน์ ด้านกระบวนการพัฒนาผ้าทอดลายดอกแก้วเบญจรัตน์ และด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ประเภทกระเป๋าจากลายผ้าดอกแก้วเบญจรัตน์ ผลการวิจัยพบว่า

1.บริบทและสถานการณ์กลุ่มทอดลายดอกแก้วเบญจรัตน์ ตำบลมหาไชย อำเภอส้มเต๋อ จังหวัดกาฬสินธุ์

กระบวนการศึกษาบริบทชุมชนและสถานการณ์แวดล้อมพบว่า ตำบลมหาไชย มีลายผ้าที่เป็นเอกลักษณ์ของตำบล คือลายดอกแก้วเบญจรัตน์ จากกลุ่มผ้าแพรวาลายดอกแก้วเบญจรัตน์ ซึ่งมีคุณแม่สุพัตร์ อำนิกขันธุ์ ร่วมกับสมาชิกในชุมชน คิดค้นและทอลาย ซึ่งเดิม

การทอลายดอกแก้วเบญจรัตน์จะมีการแปรรูปโดยนำไปออกแบบตัดชุดเครื่องแต่งกาย และจำหน่ายเป็นผ้าทอตามงานจัดแสดงสินค้าและโอท็อปของจังหวัด ปัจจุบันจะทอตามคำสั่งผลิตทำให้ไม่มีเวลาไปออกร้านจัดแสดงสินค้า ประกอบกับการรับจ้างทอทำให้เกิดรายได้ที่แน่นอน ยังไม่มีการนำผ้ามาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์อื่นเพื่อเพิ่มมูลค่า สมาชิกในกลุ่มขาดองค์ความรู้เรื่องการแปรรูปผลิตภัณฑ์ กระเป๋าแต่มีความสนใจที่จะแปรรูปออกแบบตัดเย็บกระเป๋าเพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับผ้าทอ สภาพทั่วไปของกลุ่มผู้ทอผ้า ส่วนใหญ่เป็นเพศ หญิง ประกอบอาชีพเกษตรกร ทำการทอผ้าเป็นอาชีพเสริม และมีประสบการณ์ในการทอผ้ามากกว่า 10 ปีขึ้นไป ลักษณะผลิตภัณฑ์ผ้าที่ทอ ได้แก่ผ้ามัดหมี่ ผ้าสีพื้น ผ้าไหมแพรวา เป็นต้น

ภาพที่ 1-2 การระดมสมองเพื่อศึกษาบริบทและออกแบบลายผ้าลายดอกแก้วเบญจรัตน์

2.กระบวนการพัฒนาผ้าทอลายดอกแก้วเบญจรัตน์

การพัฒนาผ้าทอลายดอกแก้วเบญจรัตน์เพื่อผลิตกระเป๋าเยี่ยมพบว่า สมาชิกในกลุ่มทำการออกแบบลายโดยใช้กระบวนการกลุ่มแบบมีส่วนร่วม ซึ่งมีการประชุมและระดมความคิดของสมาชิกจะใช้ลายดอกแก้วเบญจรัตน์เล็กในการทอผ้าเพื่อใช้ในการแปรรูปผลิตภัณฑ์ต้นแบบ เพราะมีความละเอียด สวยงาม ทันสมัย เหมาะสำหรับนำไปแปรรูปเป็นกระเป๋า ซึ่งจากการอภิปรายกลุ่มทำให้ทางกลุ่มสามารถออกแบบลายผ้าแบ่งเป็น 2 แบบได้แก่

- 1) ออกแบบลายดอกแก้วโดยเลือกใช้ด้ายผสมดินเงินในการทอเพื่อให้ผ้าที่ทอเกิดความเงางาม มีความเรียบหรู ทำให้สินค้ามีความโดดเด่นและน่าสนใจมากขึ้น

2) การออกแบบลายดอกแก้วผสมผสานกับการจกสายสลับสี เป็นการนำเทคนิคการทอกลายแพรวามาใช้ในการทอลายดอกแก้วเบญจรัตน์โดยใช้ด้ายหลากหลายสี เพื่อให้เกิดสีสันของตัวดอกที่หลากหลายและมีความสวยงามมาก

นอกจากนี้ทางกลุ่มสมาชิกได้จัดเตรียมอุปกรณ์ในการทอผลิตภัณฑ์ต้นแบบ เพื่อใช้ในการแปรรูป เริ่มจากปั่นด้าย การขึ้น การค้น การเก็บลาย และจัดการทอตามลายที่ได้ทำการออกแบบไว้ ดังนี้

ภาพ

ที่ 3-8 กระบวนการทอผ้าลายดอกแก้วเบจรัตน์

ภาพที่ 9 ลายดอกแก้วเบญจรัตน์ผสมดินเงิน

ภาพที่ 10 ลายดอกแก้วเบญจรัตน์ด้วยเทคนิคการจกลาย

3.การพัฒนาผลิตภัณฑ์ประเภทกระเป๋าย่ามจากลายผ้าดอกแก้วเบญจรัตน์

กระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ด้านสร้างแบบ การตัดและการเย็บ พบว่า สมาชิกในกลุ่มมีการส่วนร่วมในการเรียนรู้โดยการสร้างแบบกระเป๋า โดยได้มีการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วม ฝึกสร้างแบบ พบว่าสมาชิกในกลุ่มมีความสนใจ และสามารถสร้างแบบกระเป๋าได้ ทำให้เพิ่มความรู้อะทักษะให้กับสมาชิก สมาชิกสามารถนำความรู้ไปสร้างเป็นผลิตภัณฑ์เพื่อจำหน่ายได้ ซึ่งผลิตภัณฑ์ที่มีการสร้างแบบกระเป๋าย่ามลายดอกแก้วเบญจรัตน์ และผ้าพื้นถิ่น สามารถแบ่งได้เป็น 2 ผลิตภัณฑ์ต้นแบบ ประกอบด้วย กระเป๋าย่ามห้อยสอก และกระเป๋าย่ามแบบมาตรฐาน ซึ่งหลักจากที่มีการตัดเย็บกระเป๋าก็จะทำการตกแต่งตามจินตนาการของสมาชิกแต่

ละคนเพื่อให้ได้แบบที่เป็นเอกลักษณ์เช่น บางคนจะมีการใส่ฟู่ด้านล่างกระเป๋าเพื่อให้เกิดความโดดเด่นและสวยงาม ดังนี้

ภาพที่ 11-14 การมีส่วนร่วมในการออกแบบ ตัด และเย็บกระเป๋า

ภาพที่ 15 ผลิตภัณฑ์กระเป๋ายามแบบห้อยสอก

ภาพที่ 16 กระเป๋าย่อมดอกแก้วเบญจรัตน์ขนาดมาตรฐาน

อภิปรายผลการวิจัย

สมาชิกกลุ่มทอผ้ามีการพัฒนาลายผ้าดอกแก้วเบญจรัตน์ โดยใช้กระบวนการทอโดยการจกสาย เพื่อให้เกิดความสวยงาม และมีการนำเงินผสมกับด้าย ในการทอเพื่อให้เกิดความสวยงามทันสมัย และมีการนำทอลายดอกแก้วเบญจรัตน์ และผ้าพื้นถิ่นมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์กระเป๋าย่อมลายดอกแก้วเบญจรัตน์ ซึ่งจากการพัฒนาผลิตภัณฑ์กระเป๋าสมาชิกในกลุ่มมีการออกแบบลายและมีการเรียนรู้ ขั้นตอนการตัด เย็บ และแปรรูปกระเป๋ามีส่วนร่วม ซึ่งในการพัฒนาทำให้เกิดผลิตภัณฑ์ต้นแบบ 2 ผลิตภัณฑ์ประกอบด้วยกระเป๋าย่อมแบบมาตรฐาน กระเป๋าย่อมห้อยสอก ผลิตภัณฑ์ดังกล่าวมีความสวยงาม เป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น การพัฒนาผลิตภัณฑ์สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้สมาชิกในกลุ่มและส่งเสริมภูมิปัญญาและอนุรักษ์วัฒนธรรมการทอผ้าในชุมชน อีกทั้งยังสามารถนำมาแปรรูปให้เกิดรายได้และสร้างมูลค่าให้กับชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของรชนิ์วรรณ บุญอนันต์และประภัสสร กลีบประทุม(2563) พบว่า ผู้บริโภคและผู้ประกอบการส่วนใหญ่ต้องการให้ผ้าทอพื้นเมืองนำไปผลิตเป็นกระเป๋าสื่อสุขภาพสตรี มากที่สุด และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศศิธร วิศพันธ์(2560) การออกแบบผลิตภัณฑ์กระเป๋าทอเกาะยอจะทำให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่มีเอกลักษณ์ แตกต่างจากผลิตภัณฑ์กระเป๋าทอที่มีอยู่ให้ทันสมัย สวยงาม และมีเอกลักษณ์ โครงสร้างกระเป๋าย่อมใช้ผ้าเกาะยอเป็นหลักและมีวัสดุอื่นประกอบ มีการตัดเย็บให้เหมาะสมกับสตรีวัยทำงานประกอบด้วย 3 รูปแบบ รูปแบบกระเป๋าสื่อสุขภาพสตรีได้ปริมาณมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ทอแสร์รุ้ง มโนริ และคณะ พบว่า การออกแบบกระเป๋าย่อม

ย่อมสืบทอดมา สิ่งที่ผู้สนใจพิจารณาระดับมากที่สุด ได้แก่ ด้านลวดลายของผลิตภัณฑ์ สี สีสัน สดใจ สวยงาม ด้านรูปลักษณะผลิตภัณฑ์อยู่ในระดับมาก โดยพิจารณาจากขนาดกระเป๋ามีความเหมาะสมกับการใช้งาน และมีหลากหลายรูปแบบให้เลือก และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภัทรา เตชะธนเศรษฐ์ (2563) การพัฒนากระเป๋าผ้าทอมือ มีความหลากหลาย ให้ลวดลายมีความสวยงาม และสร้างอัตลักษณ์เฉพาะตัว การออกแบบทำให้คนเกิดความพึงพอใจในผลิตภัณฑ์ระดับมากที่สุด และสอดคล้องกับงานของ พัชรินทร์ ญาตินิยม และคณะ (2565) พบว่า การออกแบบกระเป๋าสามารถสร้างรายได้เพิ่มให้กับชุมชนกลุ่มทอผ้า

สรุปผลการวิจัย

การพัฒนาผลิตภัณฑ์กระเป๋าย่อม จากผ้าพื้นถิ่นอัตลักษณ์ พบว่า สมาชิกกลุ่มทอผ้าสามารถนำผ้าทอลายดอกแก้วเบญจรัตน์ และผ้าพื้นถิ่นมาใช้ในการพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์กระเป๋าย่อมเพื่อเพิ่มมูลค่า ได้แก่การพัฒนาออกแบบลายผ้าทอสำหรับทำกระเป๋าย่อม โดยการนำด้ายมาทอผสมกับการใช้ดินเงินเพื่อให้เกิดความเงางามและมีความสวยงามมากขึ้น และพัฒนาลายดอกแก้วเบญจรัตน์โดยใช้รายดอกแก้วเล็กและมีการจกสายเพื่อเพิ่มสีสันและสวยงามมากขึ้น นอกจากนี้ยังมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ต้นแบบ ประกอบด้วย กระเป๋าย่อมแบบมาตรฐานและกระเป๋าย่อมห้อยสอก อย่างไรก็ตามในงานวิจัยนี้ทำให้สมาชิกในกลุ่มสามารถออกแบบลายและมีการเรียนรู้ ขั้นตอนการตัด เย็บ และแปรรูปกระเป๋าแบบมีส่วนร่วม ซึ่งการพัฒนาผลิตภัณฑ์สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้สมาชิกในกลุ่มและส่งเสริมเอกลักษณ์การทอผ้าเพื่อมาแปรรูปให้เกิดรายได้และสร้างมูลค่าให้กับชุมชน

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

ในงานวิจัยต่อไปอาจขยายกระบวนการเพื่อดูเรื่องของผลตอบแทนความคุ้มค่าของผลิตภัณฑ์ หรือสำรวจความพึงพอใจของผลิตภัณฑ์ว่า การผลิตตรงกับความต้องการของผู้บริโภคต้องการให้กลุ่มพัฒนาด้านไหนและการผลิตช่วยเพิ่มมูลค่าเพิ่มมากขึ้นเพียงใด หรือ ต้องการพัฒนาลาย รูปแบบผลิตภัณฑ์ ที่ทำให้กลุ่มผู้บริโภคสนใจมากที่สุด

เอกสารอ้างอิง (Reference)

- จุฑามาศ ดอนอ่อนบัว และจิระวัฒน์ พิระสันต์. (2563). นวัตกรรมการพัฒนาผ้าฝ้ายทอมืออัตลักษณ์ท้องถิ่น จังหวัดเลย. วารสารศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น. 12(2): 22-42.
- ทอแสงรุ่ง มโนริและคณะ. (2564). วารสารบัญชีปริทัศน์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย. 6(1): 87-95.
- เทศบาลตำบลมหาไชย. (2568). ข้อมูลผลิตภัณฑ์ชุมชน <https://www.mahachailocal.go.th/>
- พัชรา ปราชญ์เวทย์. (2562). ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการผลิตและการแปรรูปผ้าฝ้ายทอมือลายดอกลำดวนในจังหวัดศรีสะเกษ. วารสารครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม. 17(1): 443-451.
- พัชรินทร์ ญาตินิยม นัฐณรงค์ กวีพงศธร และ สิริณา ขจรโมทย์. (2565). การออกแบบผลิตภัณฑ์กระเป๋าจากผ้าฝ้ายกลุ่มทอผ้า. สหวิทยาการวิจัยและวิชาการ. 2(6), 753-766.
- ภัทรา เตชะธนเศรษฐ์ พิมพกานต์ กาศมณี และกันยารัตน์ เหลาประเสริฐ. (2563). การพัฒนาผลิตภัณฑ์กระเป๋าจากผ้าฝ้ายทอมือ บ้านหนองบัวสรวย ตำบลศรีถ้อย อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย. วารสารบัญชีปริทัศน์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย. 5(1): 37-47.
- รัชนีวรรณ บุญอนันท์ และประภัสสร กลีบประทุม. (2563). การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมืองของบ้านโซคชัยพัฒนา ตำบลคลองลานสู่ผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยว ของอำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร. วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา. 13(2): 16-28.
- ศศิธร วิศพันธ์. (2560). การออกแบบผลิตภัณฑ์กระเป๋าผ้าทอเกาะยอโดยใช้เทคนิคฉลุ. วารสารวิชาการศิลปะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร. 8(2): 1-9.

